

Crynodeb

Comisiynodd Adran Cyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol werthusiad annibynnol o Gymorth i Fenywod Cymru. Mae'r gwerthusiad yn rhan o gorff o waith sy'n sicrhau bod prosiectau ar gamdriniaeth yn y cartref yn bodloni'r amcanion a amlinellwyd yn *'Mynd i'r Afael â Cham-drin Domestig: Strategaeth Genedlaethol Cymru Gyfan'*, ac er mwyn sicrhau bod y prosiectau'n rhoi gwerth am arian.

Yn benodol, dyma amcanion cyffredinol strategaeth y llywodraeth:

- *Hwyluso datblygu a gweithredu cyd-ymateb aml-asiantaeth safonol;*
- *Gwella'r ddarpariaeth gwasanaeth bresennol ar gyfer pob dioddefwr, a chynyddu'n benodol y dewisiadau diogel ar gyfer menywod a phlant/pobl ifanc sy'n profi cam-drin domestig;*
- *Gwneud y rhai sy'n cam-drin yn gyfrifol am eu hymddygiad;*
- *Cynyddu'r ymwybyddiaeth gyhoeddus o'r materion ynghylch cam-drin domestig;*
- *Herio'r syniad bod cam-drin domestig yn dderbyniol;*
- *Gwarchod plant a phobl ifanc yng Nghymru rhag effaith negyddol cam-drin domestig;*
- *Addysgu a goleuo plant/pobl ifanc er mwyn eu galluogi i wneud dewisiadau gwybodus."* (LICC, 2005)

Dros gyfnod o chwe mis, roedd y gwerthusiad yn golygu:

- Archwiliad trylwyr o'r dystiolaeth ddogfennol yn cynnwys adroddiadau mewnol ac allanol, cyhoeddiadau, gwybodaeth fonitro (lle bo i'w chael) ac adolygiad o lenyddiaeth;
- Rhaglen o gyfweiliadau gydag unigolion sydd â chysylltiad agos â'r sefydliad, yn cynnwys staff Cymorth i Fenywod Cymru, ymddiriedolwyr, ac aelodau allanol o'r bwrdd.
- Rhaglen o gyfweiliadau gyda sampl o randdeiliaid cenedlaethol, yn cynnwys swyddogion y Cynulliad a sefydliadau partner.
- Arolwg ar wefan i alluogi rhanddeiliaid i gyflwyno'n llawnach eu syniadau ar gyfer y gwerthuso a'u sylwadau am strwythur, prosesau, arferion ac amcanion Cymorth i Fenywod Cymru
- Cyfres o astudiaethau achos wedi eu seilio ar grwpiau lleol Cymorth i Fenywod er mwyn ehangu a datblygu'r pwyntiau allweddol a ddeilliodd o rannau blaenorol y rhaglen ymchwil.

Mae'r gwerthusiad yn rhoi sylw'n benodol i'r:

- berthynas rhwng y sefydliad a'r grwpiau lleol Cymorth i Fenywod (Pennod 3);
- y berthynas rhwng Cymorth i Fenywod Cymru a'r Cynulliad (Pennod 4);
- effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu (Pennod 5);
- addasrwydd strwythur, prosesau ac arferion y sefydliad (Pennod 6);
- y gwerth ychwanegol a rydd y sefydliad yn genedlaethol (Pennod 7); a
- gwerth am arian (Pennod 8).

Y berthynas rhwng Cymorth i Fenywod Cymru a grwpiau lleol Cymorth i Fenywod

Ymddengys mai teg yw dweud bod y berthynas rhwng Cymorth i Fenywod Cymru a grwpiau lleol Cymorth i Fenywod yn gymhleth - yn aml yn braf ac effeithiol, weithiau yn llai felly. Mae Cymorth i Fenywod Cymru yn diwallu anghenion llawer o grwpiau lleol sy'n aelodau ac sy'n croesawu eu cefnogaeth o ran cyngor, arweiniad, hyfforddiant, ymgyrchu a'r cymorth a ddarperir gan Weithwyr Plant Rhanbarthol. Fodd bynnag, mae diffyg cyfraniad gan rai grwpiau lleol sy'n aelodau, a'r arwyddion o aneffeithiolrwydd a chamymddwyn yn codi pryderon difrifol ac yn cyfyngu ar Gymorth i Fenywod Cymru fel corff cenedlaethol. Mae'n faes cynyddol filain i weithio ynddo, a bydd gallu Cymorth i Fenywod Cymru i arwain grwpiau lleol Cymorth i Fenywod i fod yn gystadleuol ac i fod y darparwr y bydd pobl yn ei ddewis yn hanfodol i lwyddiant y mudiad. Heblaw hynny, mae angen i Gymorth i Fenywod Cymru gael un llais er mwyn iddo fod yn gorff cynrychioliadol cryf. Mae angen sicrwydd ansawdd a gweithredu cyson, yn arbennig gan gyllidwyr. Mae'n rhy gynnar i allu gwneud sylwadau ynglŷn â pha effaith a gafodd rôl Cymorth i Fenywod Cymru fel Darparwr Cefnogaeth Achrededig ar eu perthynas â'r grwpiau sy'n aelodau. Ond yn anochel, bydd hyn o leiaf yn newid natur y cydweithio gyda'r aelodau hynny sydd wedi eu dewis hwy yn Ddarparwr Cefnogaeth Achrededig.

Y berthynas rhwng Cymorth i Fenywod Cymru a LICC

Mae darnio'r ffrydiau cyllido ar gyfer gwasanaethau cam-drin domestig wedi arwain at drefniadau atebolrwydd llai ar gyfer sefydliadau yn cynnwys Cymorth i Fenywod Cymru. Y mae cynlluniau ar droed i wella atebolrwydd Cymorth i Fenywod Cymru.

Mae LICC yn cyllido Cymorth i Fenywod Cymru er mwyn helpu'r Cynulliad i gyflawni ei amcanion strategol ar gyfer camdriniaeth y cartref. Mae LICC yn gobeithio dylanwadu ar Gymorth i Fenywod Cymru er mwyn datblygu yn y modd y mae LICC yn credu fydd yn galluogi Cymorth i Fenywod Cymru orau i wneud hyn. Er bod Cymorth i Fenywod Cymru yn barod i wneud y newidiadau angenrheidiol (e.e. darparu un llais ar gyfer y mudiad, cyflwyno safonau gofynnol ar gyfer pob grŵp lleol Cymorth i Fenywod) cyfyngwyd ei allu i wneud hynny gan y diffyg dylanwad sydd ganddo dros grwpiau lleol Cymorth i Fenywod.

Trefn Lywodraethu

Yn hanesyddol, bu trefn lywodraethu Cymorth i Fenywod Cymru yn her fawr iawn. Yn ystod y blynyddoedd diweddar, gwelodd y trefniadau gweithredol yn raddol. Yr hyn a fu'n allweddol o ran gyrru'r gwelliannau fu'r newidiadau i strwythur rheoli Cymorth i Fenywod Cymru sydd wedi golygu mwy o eglurder rhwng rolau staff Cymorth i Fenywod Cymru a'r Bwrdd Gweithredol, a chynnwys aelodau allanol o fewn y cyfarfodydd. Mae'r angen i sicrhau cymysgedd cryf o sgiliau a phrofiad ar y Bwrdd Gweithredol wedi ei gyfyngu o hyd gan y Cyfansoddiad, o gofio'r pethau sy'n rhwystro staff lleol Cymorth i Fenywod rhag sefyll i gael eu hethol i'r Bwrdd. Bydd rôl Cymorth i Fenywod Cymru fel Darparwr Cefnogaeth Achrededig yn dod â her newydd i reolaeth Cymorth i Fenywod Cymru. Mae newidiadau i ffurf a swyddogaeth y Bwrdd yn debygol o fod yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth nifer o argymhellion yn y Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol ym mis Medi.

Rheolaeth

Yn hanesyddol, dioddefodd rheolaeth Cymorth i Fenywod Cymru gyda materion staffio. Mae problemau'n parhau heddiw, ac mae trosiant uchel, llawer o absenoldeb salwch ymhlith y staff, a chyhuddiadau yn erbyn aelodau staff yn dystiolaeth o hynny. Daeth cyflwyno'r hierarchaeth â gwelliant amlwg, a hynny'n arwain at fwy o eglurder ynghylch rolau a chyfrifoldebau. Mae'r cyllid ar gyfer staff craidd a'r swyddfa genedlaethol yn brin. Gobeithir y bydd y rôl Darparwr Cefnogaeth Achrededig yn faes allweddol o ran adeiladau gallu, ond mae'r arwyddion cynharaf yn dangos bod hyn yn debygol o lyncu adnoddau staff sydd eisoes yn brin, o gofio cylch gwaith eang y sefydliad. Hefyd, mae gwelliannau ar y gweill a phenodi Cyfarwyddwr newydd yn dod â gobaith newydd i rai.

Gwerth ychwanegol yn genedlaethol

Mae potensial enfawr o ran corff canolog ar gyfer gwasanaethau cam-drin domestig er mwyn ychwanegu gwerth yn genedlaethol. Nodir dau neu fwy o unigolion sy'n darparu mewn amryw o feysydd allweddol (e.e. cyngor cyfreithiol, achredu sgiliau), ond nid oes gan Gymorth i Fenywod Cymru fel sefydliad y parch angenrheidiol oddi fewn nac oddi allan i'r sefydliad (trafodir hyn ymhellach yn y Bennod nesaf). Mae safon y gwaith mewn rhai meysydd wedi gwella'n sylweddol dros y deuddeg mis diwethaf, ond mae angen amser i ailadeiladu ymddiriedaeth a pharch at Gymorth i Fenywod Cymru. Mae'r amrywiaeth o weithgareddau y mae Cymorth i Fenywod Cymru yn ceisio eu cyflawni wedi golygu nad oes gan y sefydliad o bosibl ddigon o allu ac nad yw'n gweithredu fel y dylai. Byddai'r sefydliad ar ei ennill o allu canolbwyntio o'r newydd.

Gwerth am arian

Mewn egwyddor, fel corff canolog sy'n cydlynu'r gwaith, mae gan Gymorth i Fenywod Cymru gyfle enfawr i ddarparu gwerth am arian trwy sicrhau nad oes unrhyw ddyblygu ymdrech yn lleol, cynrychioli'r mudiad yn genedlaethol, codi arian ar ran y mudiad ac ati. Ar hyn o bryd nid yw Gymorth i Fenywod Cymru yn dangos gwerth am arian.

Nid yw'n rhwydd cymhwyso mesuriadau safonol gwerth am arian at Gymorth i Fenywod Cymru oherwydd y rôl unigryw y mae'n ei chyflawni – nid yw'n ddarparwr nac yn gydlynedd – ond mae gofyn cael rhyw fath o atebolrwydd wrth wario arian cyhoeddus. O ganlyniad, mae angen rhoi sylw i'r diffyg dangosyddion perfformiad a dangosyddion canlyniadau allweddol, a hynny ar frys a chyn y cyfnod gwario nesaf.

Casgliad Cyffredinol

Nid yw'r status quo yn dderbyniol. Mae'r cyd-destun y mae Gymorth i Fenywod Cymru yn gweithredu o'i fewn wedi datblygu, o ran cystadleuaeth, yr angen am safonau ac atebolrwydd. Mae angen newid pendant o ran rheolaeth Gymorth i Fenywod Cymru, trefn lywodraethu, a'i berthynas â LICC, eu partneriaid a grwpiau lleol sy'n aelodau..

Mae'r Argymhellion yn cynnwys

Dylai LICC ystyried atebolrwydd o ran gwasanaethau cam-drin domestig yn gyffredinol, o gofio cymaint o arian cyhoeddus sy'n dod i'r gwasanaeth. Dylai'r Adran Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Gyfarwyddiaeth Dai, mewn partneriaeth â Chymorth i Fenywod Cymru, ddatblygu ar y cyd sylfaen cytundebol mwy eglur ar gyfer eu gwaith, sy'n cynnwys canlyniadau y gellir eu mesur yn wrthrychol fel dangosyddion y gellir eu mesur yn eglur o'r cynnydd a wneir gan Gymorth i Fenywod Cymru wrth anelu at nodau strategol LICC.

Dylai gwaith Gymorth i Fenywod Cymru sy'n cael ei werthfawrogi (yn cynnwys cyngor cyfreithiol a'r prosiect achredu) barhau, a dylai'r sefydliad ddatblygu'r cynlluniau i wella, (e.e. datblygu cynllun busnes, dadansoddiad o sgiliau'r Bwrdd, adolygu polisïau mewnol, ac ati). Dylai Gymorth i Fenywod Cymru hefyd ystyried eu gweithgareddau yng ngoleuni maint yr adnoddau sydd ganddo, a dylid cyflwyno datganiad clir o'r hyn y mae'n ei wneud i'w partneriaid a'u haelodau. Yn fwyaf pwysig, dylid gweithredu cytundeb aelodaeth rhwng grwpiau lleol Gymorth i Fenywod a Chymorth i Fenywod Cymru ar y cyfle cyntaf. Dylid diarddel y rhai sy'n amharod i arwyddo'r cytundeb neu gadw wrtho.

Dylai grwpiau lleol Gymorth i Fenywod ddal i ystyried y cyd-destun y maent yn gweithio o'i fewn. Mae hwnnw yn newid, a dylent weithio gyda Chymorth i Fenywod Cymru er mwyn dangos eu canlyniadau caled a meddal.